

Lausunto ylioppilastutkinnon paremmasta hyödyntämisestä

Aalto-yliopiston ylioppilaskunta ottaa tällä lausunnolla kantaa opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioon Valmiina valintoihin – Ylioppilastutkinnon parempi hyödyntäminen korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa ja ylioppilastutkinnon kehittämisestä.

AYY näkee, että raportissa annettu nykytilan esittely on asianmukainen ja paikkansapitävä. Pääsykoejärjestelmän tarkoituksenmukaisuudessa on horjuntaa ja opiskelijoiden näkökulmasta se on raskas ja osittain ennustamaton. Johtopäätöksissä kuitenkin korostetaan paljon valintaperusteiden mahdollista muuttumista vuosittain, vaikka todellisuudessa muutoksia tehdään huomattavasti harvemmin, eivätkä ne muutu kuin nyansseiltaan.

AYY kannattaa opintopolku.fi-portaalin tarjonnan kuvaamisen yhdenmukaistamista. Portaalin käyttöönotto oli niin kiireinen, että yhteisen ohjeistuksen puutteesta johtunut kuvausten monimuotoisuus on jatkanut kasvamistaan, eikä hakija pysty vertailemaan tietoja. Tietojen esittämisen selkeys on erittäin tärkeää, kun perinteisten hakuoppaiden merkitys vähenee.

Opiskelijoiden kokemus pääsykoejärjestelmästä otetaan kuitenkin huonosti huomioon tässä raportissa. Pääsykokeet edustavat toista mahdollisuutta niille, jotka eivät ole käyneet lukiota tai ovat suorittaneet aiemmin opintonsa huonosti. Raportti keskittyy lukion suorittaneiden hakeutumiseen, eikä ota kunnolla kantaa ammattikoulutuksen käyneisiin. Raportin tekemisessä olisi pitänyt olla mukana myös ammatillisen koulutuksen puoli, eikä jättää sitä erilliseen työskentelyyn. On erittäin tärkeää, että hakujärjestelmän reiluuutta arvioidessa otetaan huomioon myös suurelta osin nuorista aikuisista koostuvan hakijajoukon mielikuva mahdollisuuksista vaihtaa suuntaa, jotta hakeutuminen ei lykkäänny väärän valinnan pelossa.

Raportista puuttuvat lukio-opetusta suunnittelevien näkemykset lukion sisällöllisestä kehittämisestä. AYY näkee, että kokonaiselle ikäluokalle tarjolla oleva koulutusmuoto ei voi typistyä vain korkeakoulujen pääsykokeeksi, vaan lukiolla on myös itsenäinen koulutuksellinen rooli. AYY suhtautuu myös epäillen korkeakoulujen valmiuteen ja kiinnostukseen tutustua lukion opetussuunnitelmien ja kokeiden sisältöihin syvällisesti. Opetuksen suunnittelua toteuttavaa henkilökuntaa muuten kuin tutkimustyön ohessa on yliopistoilla hyvin vähän, eikä yliopistoilla ole mekanismeja tai prosesseja, joilla ne niveltäisivät perusopetustaan suoraan lukion jatkoksi. Tämän vuoksi useissa oppiaineissa pääsykoe on koettu hyväksi tavaksi varmistaa yliopistolle sopiva lähtötaso kaikilta opiskelijoilta. Siirtymäaikaan erilaiseen järjestelmään tarvitaan merkittävä ajanjakso.

Lukion kurssien arvosanojen käyttämiseen sisäänpääsykriteerinä AYY suhtautuu varauksellisesti. Järjestelmän reiluiden kannalta arvosanojen tulee olla aina vertailtavia, myös mahdollisimman paljon ajallisesti. Opiskelijoiden oikeusturvaa ja tasa-arvoista kohtelua ei tule vaarantaa. Kurssimäärän laajuus voi olla osakriteerinä parempi osoitus motivaatiosta, mutta saattaa johtaa vääristyneeseen signaalivaikutukseen toisen asteen opiskelijoille. AYY on erityisen huolissaan siitä millaisia vaikutuksia tällä olisi sukupuolten välisiin valintoihin toisella asteella. Erityisesti pitkää matematiikkaa vaativat alat ovat vahvasti sukupuolittuneita ja hakijan valinnan näennäinenkin aikaistaminen saattaa pahentaa tilannetta.

AYY on samaa mieltä raportissa esitetyn soveltuvuutta mittaavien kokeiden kritiikin kanssa. Akateeminen tutkinto ei ole sama asia kuin tietyssä ammatissa toimiminen, joten soveltuvuuden mittaaminen tulee suhteuttaa opiskeluihin ja mittaaminen tulisi toteuttaa huomattavasti opiskelijan oikeusturvaa kunnioittavammin kuin tänä päivänä. Taidealojen pääsykokeet ovat oma erityinen kokonaisuutensa, johon raportti ottaa hyvin vähän kantaa. Taidealojen pääsykokeet mittaavat sellaista osaamista, jota toinen aste ei tuota eikä sen oletetaakaan tuottavan, ja ne lienee syytä jättää tämän tarkastelun ulkopuolelle. AYY tosin

kannattaa niidenkin osalta aikataulullisesti luonnollisesti ottamaan huomioon toisen asteen opintojen päättymisajan ja välttämään päällekkäisyyksiä.

AYY näkee, että mikäli raportin mukaisesti hakukäyttäytymisen tulisi olla ensisijainen mittari kiinnostuneisuudesta, korkeakoulujen viestintään ja opinto-ohjaukseen tulee osoittaa selvästi resursseja. Realistisesti mahdollisuudet siirtyä opinnoissa korkeakoulujen tai alojen välillä ovat edelleen minimaaliset, joten mielikuvilla tehtävä valinta on opiskelijalle todella suuri riski. Pääsykoe on tähän mennessä antanut tietoa siitä, millaisia asioita tulevat opinnot sisältäisivät. Pahimmillaan luopuminen pääsykokeista aiheuttaa entistä pahempaa hakupainetta suosituille professioaloille.

Tasa-arvon näkökulmasta raportti kuitenkin puuttuu hyvin vähän hakijoiden näkökulman arviointiin. Vaikka järjestelmää voidaan arvioida lukiolaisen laskennallisen tuoton ja panoksen suhteen, lukiolainen arvioi sillä hetkellä hänelle avoinna olevia mahdollisuuksia. Jo tieto siitä, että väärät valinnat lukiossa voivat vaikeuttaa myöhempää hakeutumista, voi johtaa valinnan välttelyyn tai kohtuuttomaan stressiin. Lukion kehittäminen itsessään ilman painetta korkeakouluun pääsemisestä johtaisi luultavasti kestävämpiin ratkaisuihin kuin paineiden kasaaminen lukiolaisille.

AYY moittii valintaa tuottaa tämä raportti vain lukion näkökulmasta ja jättää ammattikoulu myöhemmälle tarkastelulle. Edelleen tarvittaisiin myös enemmän tietoa siitä, mitä mahdolliset joustavammat lukion kirjoitusten uusimiset tarkoittaisivat ja miten mittavia muutoksia ne vaatisivat esimerkiksi kokeiden teko- ja tarkastusrytmiin, jotta hakijoille ei aiheutuisi yhtä paljon turhia välivuosia kuin nykyään.

AYY kannattaa kokeiluja lisätä ylioppilaskokeen erottelevuutta, mikäli taustalaskelmilla pystytään osoittamaan, ettei hakijoiden oikeusturva vaarannu. Olisi myös toivottavaa, että sisäänottomäärissä pystyttäisiin paremmin huomioimaan yhtä hyvät hakijat, jotta samoilla pistemäärillä olevat pääsisivät sisään haluamaansa kohteeseen.

Raportissa esitetty malli ammattikoulutuksen käyneiden siirtymisestä tekemään ylioppilaskokeita on merkittävä siitä näkökulmasta, että ammattikoulun tulisi tuottaa tälläkin hetkellä jatko-opintokelpoisuus. Siirtymällä käyttämään lukion päättökoetta (ja siirtämällä opiskelijoille painetta opiskella ammatillisten opintojen lisäksi lukion opintoja) myönnetään, että näin ei ole. AYY näkee, että raportti ei tarpeeksi laajasti pohdi ammatillisten koulutuksen erityispiirteitä ja ottaa liian kevyesti kantaa siihen, mihin suuntaan ammatillista koulutusta tulisi kehittää. Lukiokokeisiin osallistuminen ja lukion oppimäärään vaatiminen on signaali siitä, että ammatillinen koulutus ei anna todellisuudessa valmiuksia korkeakouluopintoihin. Raportti ei pohdi sitä vaihtoehtoa, että ammatillisen koulutuksen omia sisältöjä kehitettäisiin.

[Lausuntopohjassa pyydetyt kannat esitettyihin toimenpiteisiin](#)

1 Korkeakoulut ottavat vuoteen 2018 mennessä käyttöön opiskelijavalinnan, joka ei edellytä hakijalta pitkää valmentautumista. Asiasta on sovittu opetus- ja kulttuuriministeriön ja kunkin korkeakoulun välillä tulossopimuksissa vuosille 2017–2020.

AYY kannattaa tätä toimenpidettä.

2 Korkeakoulujen opiskelijavalintojen tulee perustua pääsääntöisesti toisen asteen koulutuksen aikana hankittuun osaamiseen eikä esimerkiksi pääsykoekirjoista opiskeltaviin korkeakouluopintojen sisältöihin. Korkeakoulut kehittävät valintojen kokonaisuutta siten, että hakukäyttäytyminen itsessään heijastaa hakijoiden motivaatiota eikä sitä tarvitse erikseen mitata yksittäisillä kokeilla. Todistusvalintojen lisääminen on kustannusten näkökulmasta erityisen tärkeää vetovoimaisilla koulutusaloilla.

AYY suhtautuu varauksellisesti tähän toimenpiteeseen. Pääsykokeiden tulee säilyä realistisena vaihtoehtona niissä tapauksissa, joissa toisen asteen opintomenestys on ollut heikkoa ja kun alaa vaihdetaan myöhemmin elämässä. Koulutuksellisen tasa-arvon kannalta heikommista sosioekonomisista luokista pääsy korkeakoulutukseen on tärkeää ja se tapahtuu usein vasta myöhemmin kuin suoraan toiselta asteelta.

3 Toisen asteen tutkintojen todistuksia ja opintomenestystä voidaan hyödyntää korkeakoulujen valinnoissa aiempaa enemmän. Nykyinen ylioppilastutkinto tarjoaa korkeakouluille luotettavaa ja vertailukelpoista tietoa tutkinnon suorittaneiden osaamisesta. Korkeakoulut lisäävät todistusvalintoja siten, että vuoteen 2020 mennessä pääosa opiskelijoista valitaan toisen asteen koulutuksen todistusten perusteella ja valtaosin ylioppilastutkinnon koetuloksien perusteella.

AYY suhtautuu varauksellisen positiivisesti tähän toimenpiteeseen. Toisen asteen tutkintojen hyödyntämistä voidaan maltillisesti lisätä erityisesti niissä tapauksissa, joissa opiskelemaan pääsee tällä hetkellä joka tapauksessa sama joukko kokeiden ja todistuspisteiden kautta.

4 Korkeakoulut muuttavat valintaperusteiden päivitysrytmiä siten, että erityisesti todistusten hyödyntämisen osalta valintaperusteet ovat nykyistä pysyvämpiä. Lukiolaisten tulee voida tietää opintojensa alkuvaiheessa, ennen kriittisiä ainevalintoja ja ylioppilastutkinnon kirjoittamisaikataulun suunnittelua, millaisilla perusteilla korkeakouluihin valitaan opiskelijoita lukio-opintojen päättyessä.

AYY suhtautuu positiivisesti tähän toimenpiteeseen. Valintaperusteiden pienistä muutoksista vuosittain tulee pyrkiä tarkoituksenmukaiseen uudelleenarviointiin vain niissä tapauksissa, kun koulutusohjelmaa esimerkiksi merkittävästi uudistetaan.

5 Lisättäessä ylioppilastutkintoon perustuvia todistusvalintoja korkeakoulut uudistavat toissijaisia valintamenettelyjä hakeutumismahdollisuuksien varmistamiseksi erilaisissa elämäntilanteissa oleville. Korkeakoulut ottavat käyttöön erityisesti verkossa järjestettyä avointa korkeakouluopetusta ja digitaalisia suoritustapoja hyödyntäviä valintoja. Nämäkin haut voidaan järjestää osana yhteishakua.

AYY kannattaa tätä toimenpidettä.

6 Yliopistot ja ammattikorkeakoulut valmistelevat vuoden 2017 aikana suositukset ylioppilastutkinnon yhteisiksi pisteytysmalleiksi yhdessä Ylioppilastutkintolautakunnan kanssa. Pisteytysmallien tulee olla käytettävissä sekä todistusvalinnoissa että mahdollisissa yhteispistevalinnoissa. Malleissa tulee huomioida IB-, EB- ja Reifeprüfung-tutkintojen arvosanojen pisteytys. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee kehitystyötä taloudellisesti. Erottelukyvyyn lisäämiseksi pisteytysmalleissa hyödynnetään ylioppilastutkinnon arvosanoja tarkempia tietoja kokelaan menestyksestä sekä esimerkiksi valtakunnallisten kurssien määrää.

AYY kannattaa tätä toimenpidettä, joskin suhtautuu kriittisesti kurssien määrän arvioinnin signaalivaikutuksiin.

7 Korkeakoulut huomioivat valintaperusteiden signaalivaikutukset lukioaikaisiin ainevalintoihin. Valintaperusteiden kautta korkeakoulut voivat vaikuttaa osaamiseen, joka korkeakoulutukseen hakeutuvilla on lukion päättyessä. Jos korkeakoulut kokevat esimerkiksi matematiikan, ruotsin tai muun kielitaidon nykytason ongelmalliseksi, voivat ne

vaikuttaa lukiolaisten motivaatioon opiskella näitä aineita korostamalla niiden merkitystä valintaperusteissa laajasti ja viestimällä tästä selkeästi.

AYY suhtautuu tähän positiivisesti, joskin osaamisen tarpeen signaalivaikutusten arviointi ei voi olla vain korkeakouluilla. Esimerkiksi ruotsin kielen kokeen muuttaminen vapaaehtoiseksi ja sitä myötä vähentynyt osaaminen on ongelma myös kaksikieliselle yhteiskunnalle, ei pelkästään korkeakouluille.

8 Ammatillisten tutkintojen hyödyntämisestä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen valinnoissa käynnistetään jatkotyö, johon osallistuvat korkeakoulujen ja koulutuksen järjestäjien edustajien lisäksi Opetushallitus ja opetus- ja kulttuuriministeriö. Hakijat voidaan lain mukaan jakaa valinnoissa ryhmiin koulutustaustan mukaan. Kaikissa tapauksissa ei ole tarkoituksenmukaista soveltaa samoja perusteita eri ryhmiin, esim. ylioppilastutkinnon ja ammatillisen tutkinnon suorittaneisiin. Ammatillisen koulutuksen suorittaneita tulisi tulevaisuudessa valita mahdollisimman moniin koulutuksiin ammatillisen koulutuksen todistusten perusteella.

AYY kannattaa jatkotyötä ammatillisen koulutuksen osalta.

9 Niissä tapauksissa, joissa korkeakoulu haluaa edellyttää kaikilta hakijoilta vertailukelpoista näyttöä akateemisesta osaamisesta, voisi se oman pääsykokeen sijasta käyttää valintaperusteena yhtä, kahta tai kolmea ylioppilastutkinnon koetta myös ammatillisen tutkinnon suorittaneilta. Useilla aloilla yksi tutkinnon koe riittänee. Lukiolaki (L 629/1998 § 18a) mahdollistaa joustavan osallistumisen ylioppilastutkintoon ja sen kokeisiin. Opetus- ja kulttuuriministeriön ylioppilastutkinnon kehittämistarpeita kartoittava työryhmä voi ottaa kantaa 2017 alussa onko ylioppilastutkinnon osien suoritusmahdollisuuksia tarpeen tarkastella.

AYY suhtautuu varauksellisesti ammatillisen koulutuksen käyneiden yo-kokeisiin ennen merkittävää jatkotyötä. Signaalivaikutus ammattikoulutuksen arvostuksesta ja sen sisältöjen kehittämisen suunnasta on liian epäselvä.

10 Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee lainsäädäntöön edellisen kohdan edellyttävät muutokset joko niin, että korkeakoulu voi edellyttää maksullisen ylioppilastutkinnon kokeen suorittamista ei-ylioppilalta (YoL 8 §, AMKL 12 §) tai tekemällä tarvittavat muutokset ylioppilastutkinnon maksuihin.

AYY näkee, että yo-kokeiden maksullisuudesta tulisi lähtökohtaisesti luopua, eikä laajentaa sitä uusiin ryhmiin. Ylioppilaskokeen vaatimista muilta kuin lukion käyneiltä tulisi testata ennen kuin se otetaan laajemmin käyttöön.

11 Soveltuvuuden mittaamisen kehittämisessä korkeakouluissa tulee lähtökohtana olla nykyistä tarkempi, mahdollisuuksien mukaan tutkimusnäyttöön perustuva, määrittely siitä, mitä soveltuvuudella tarkoitetaan ja miten sitä on syytä arvioida.

AYY kannattaa tätä toimenpidettä.

12 Ammattikorkeakoulut selvittävät vuonna 2017 kansainvälisten testien hyödyntämistä laajasti I syklin vieraskielisen korkeakoulutuksen opiskelijavalinnoissa ulkomaisten tutkinnon suorittaneiden osalta.

AYY suhtautuu tähän toimenpiteeseen varauksella. Kansainväliset testit ovat kalliita ja satunnaisesti saatavissa.

13 Opetus- ja kulttuuriministeriö laatii jatkotyönä suunnitelman yhdessä korkeakoulujen kanssa opiskelijavalintojen kehittämistä tukevan tutkimuksen tarpeesta. Opiskelijavalintojen tutkimuksessa on seurattava valintojen onnistumista, kansainvälisiä hyviä käytänteitä sekä muun muassa arvioitava soveltuvuuskokeiden merkitystä valinnoissa.

AYY kannattaa tätä toimenpidettä.